

voelen; de grootere toeloop der mannen naar de ziekenhuizen tengevolge der nieuwe sociale wetgeving, de verbeterde heilkundige techniek en het daardoor vermeerderde chirurgisch ingrijpen, de toeneming der lijkschouwingen in de groote ziekenhuizen, het vermeerderde mikroskopisch onderzoek, de verbetering der statistiek, de sterkere stroom van lijders naar de groote centra, de voorlichting van het publiek en dergelijke meer. Een betrouwbaar overzicht der toeneming is nog niet te geven en bemoedigend moge in deze klinken het woord van een der beste kankerstatistici, DE BOVIS: „Cet accroissement est peut-être réel, mais les alarmes exprimées sont sans doute absolument hors de proportion avec lui”.

Het kleinste gedeelte van het boek geeft een overzicht over de gezwellen, welke bij dieren en planten gevonden worden. Dit gedeelte spreekt minder tot den lezer dan het eerste gedeelte; men voelt te veel, dat de schrijver zelf geen kankeronderzoeker is (hij is algemeen arts in Berlijn) en slechts verzameld en nageschreven heeft. Statistisch werk viel meer binnen het bereik van zijn kamerstudie dan dit experimenteel, histologisch, aetiologisch enz. gedeelte van het kankervraagstuk. Als zorgvuldig overzicht der literatuur heeft het ongetwijfeld zijn waarde.

Trouwens, gelijk ik reeds bij een voorgaande gelegenheid opmerkte, daarin is bijna uitsluitend de waarde van het geheele reuzenwerk gelegen; men moet achting hebben voor den ijver van den schrijver, die, na een dikwijls vermoeiende dagtaak, nog de kracht en lust vindt zulk een arbeid te aanvaarden en te voltooien. Eenstemmig zijn dan ook alle beoordeelaars het er over eens, dat een dergelijk verzamelwerk, zoo volledig, zoo nauwkeurig, in de geneeskundige literatuur ongeveer alleen staat. Gaarne gun ik daarom den vlijtigen collega veel voldoening voor zijn volhardenden onvermoeiden arbeid.

R. DE JOSSELIN DE JONG.

TH. ZIEHEN, *Anatomie des Centralnervensystems*. Zweite Abteilung: Mikroskopische Anatomie des Gehirns; erster Teil. Jena, GUSTAV FISCHER, 1913. Met 59 afbeeldingen, 338 bladzijden. Prijs 14 mark.

Dit boek behelst de mikroskopische anatomie van het verlengde merg, en is de 23ste aflevering van BARDELEBEN's „Handbuch der Anatomie des Menschen”. Het is in twee stukken verdeeld; het eerste bevat de topografie der grijze en witte stof in het beschreven gebied. Het tweede houdt zich bezig met de nauwkeurige ontleding van deze zelfde vormsels op grond van met meer bijzondere kleurmethode behandelde praeparaten-reeksen. Daarenboven zijn in dit laatste, sys-

tematische deel, ingelascht gegevens van vergelijkend anatomischen en embryologischen aard, en worden er enkele woorden aan de functioneele beteekenis der besproken kernen en banen gewijd.

Systematisch in den gewonen zin van dit woord is stellig het geheele boek. Van den schrijver van het bekende leerboek der physiologische psychologie en zooveel andere werken kan men dit van te voren reeds verwachten. De gebruikelijke, wel een beetje platgetreden gemeenplaats: het typische onderscheid tusschen studieboeken van Franschen en Duitschen oorsprong, krijgt hier weer een goede kans in de herinnering van den lezer op te komen. De breedheid der uiteenzetting moet voor hem, die zich had voorgesteld ter opfrissing zijner ontleedkundig-neurologische kennis het boek door te lezen bijna verpletterend werken. Voor dit doel is het dan ook volkomen ongeschikt. Wie daarentegen van eenig onderdeel uit het behandelde gebied alle mogelijke bijzonderheden wenscht te vernemen, vindt hier alles, wat maat, getal en beschrijving kunnen geven, volledig gemaakt door uitvoerige, ook historisch-belangrijke, literatuuropgaven aan den voet der bladzijden.

Haast alle onderzoekingen en daarmee samenhangende meeningen omtrent elk bestanddeel van het verlengde merg worden besproken, voor het minst vermeld; en de schrijver, die in vroeger jaren zich herhaaldelijk op dit gebied bewoog, heeft het recht — waarvan hij gebruik maakt — zijn eigen oordeel er aan toe te voegen. Afgescheiden van dit slotwoord na de discussie — dat men overigens om zijn kritischen zin veelal zeer moet waardeeren, ook al is men het er niet mee eens — is een dergelijke uiteenzetting der voorhanden meeningen bijzonder van belang, omdat het den lezer nog eens zoo dringend aantoonst, wat er nog een massa onzekers in dit toch veel en goed bestudeerde hersendeel is gebleven en hoe noodig nauwkeurig en onverdroten onderzoek ook hier nog altijd blijkt.

Bij wijze van voorbeeld wijs ik op schrijver's uiteenzettingen, in het systematische deel, van de anatomie, den samenhang en de physiologie van de kernen der vagusgroep (glossopharyngeus, vagus, accessorius.) Oude vragen, door velen geen vraag meer geacht, duiken weer op: is de dorsale (mediale) vaguskern werkelijk uitsluitend motorisch? zoo ja, wat wordt van haar uit geïnnerveerd? Hoe is de verhouding tusschen genoemde kern (door ZIEHEN nucl. alaris genoemd) tot den nucleus ambiguus, tot den nucleus tractus solitarii, tot den nucleus commissuralis?

Men merkt bij de studie van dit hoofdstuk op, dat ZIEHEN de z.g. sensible vaguskern laat opgaan in de kern van den tractus solitarius, alleen terwille van den twijfel, die er bij hem nog heerscht omtrent de uitsluitend motorische natuur van den nucleus alaris. Verder vestig

ik de aandacht op schrijvers mededeelingen en eigen opvattingen omtrent loop en bijzondere functie der secundair-sensible banen, op welker onvoldoende bekendheid hij ten slotte terecht wijst.

Zooals ik zeide: om door te lezen is het boek allerongeschiktst. Om na te slaan zou het groote diensten aan den neuroloog en zonder twijfel ook aan den algemeenen practicus kunnen bewijzen. Daartoe mist het echter helaas één, voor een deel niet meer dan uiterlijke, hoedanigheid: het ontbeert iedere typografische overzichtelijkheid, zij het ook alleen maar door een duidelijke indeeling in hoofdstukken. Bovendien bevat het — vermoedelijk omdat het onderdeel van een groot geheel is — geen register, zoodat het hem, die in dit gebied geen vertrouwd terrein vindt, zeer moeilijk zal vallen zich te oriënteeren. Aan een ruime verbreiding staat deze eigenschap stellig in den weg. Mogelijk zal dit bezwaar — is eenmaal het werk volledig — althans voor een deel door een uitvoerig register zijn weggenomen. De buitengewone arbeid en zaakkennis aan het boek gewijd, en op iedere bladzijde waar te nemen, zullen dan stellig door zeer velen met dankbaarheid worden gewaardeerd.

C. T. VAN VALKENBURG.

Kraamverpleging, en voeding van het kind in het eerste levensjaar. Geïllustreerde leiddraad ten dienste van moeder- en bakercursussen door F. TIJDENS, arts te Uithuizen. Uitgegeven door en ten bate van de provinciaal Groningsche vereeniging „Het Groene Kruis”. Prijs f 1.50, voor deelnemers aan baker- of moedercursussen franco per post f 0.75, aan te vragen bij den schrijver. Uitgever J. B. WOLTERS, Groningen.

Een voortreffelijk boekje, deze uitgave van het Groningsche Groene Kruis. Duidelijk, eenvoudig, zonder geleerdheidsvertoon en vol praktische leering, óók door middel van de talrijke goede illustraties, die voor een groot gedeelte aan KOUWERS's kraamverpleging zijn ontleend. Zulk een verdienstelijk, populair, echt Nederlandsch boekje samen te stellen vordert meer studie, meer arbeid en meer zelfbeperking, dan de oppervlakkige lezer er achter zal zoeken. Maar ik verwacht, dat de schrijver plezier zal beleven van zijn werk: dat het zich bij de moeders in Nederland een ruimen lezerkring zal verwerven, en niet beperkt zal blijven tot de baker- en moedercursussen, waarvoor het door schrijver en uitgevers is bestemd.

CATHARINE VAN TUSSEN BROEK.
